

*Informe sobre la
tesi doctoral de
Jean Bisson*

*Territoris (2000), 3:
287-292*

Informe sobre la tesi doctoral de Jean Bisson (1974)

Aquest estudi fou preparat amb continuïtat pel professor Jean Bisson des de l'any 1963 fins a 1970; posteriorment es dedicà a diverses comprovacions, ampliacions i a la redacció. Fou dirigit per Max Derruau i l'autor comptà amb nombrosos ajuts i col·laboracions durant les seves estades a les illes Balears, especialment amb les orientacions per part de Pierre Deffontaines i Bartomeu Barceló. Fou defensat com a tesi doctoral («*Thèse d'État*») al juny de 1974 a la Universitat de Clermont-Ferrand. Formaren part del Tribunal que la jutjà els professors A. Fel, com a president, P. Deffontaines, M. Derruau, A. Huetz de Lempis i J. Vilà Valentí. Va ser publicat el 1977 sota el títol *La terre et l'homme aux îles Baléares* a Aix-en-Provence, EDISUD, 432 pàg.

El text que segueix a continuació és la versió catalana del breu informe, previ a l'acte i al debat públic, enviat en francès pel professor Vilà Valentí.

* * *

Podríem definir l'objectiu fonamental del treball presentat per Jean Bisson com una anàlisi de dos períodes ben diferents, gairebé completament contrastats, en llur duració i en llurs característiques: (1) la llarga i a voltes lenta formació, en cadascuna de les illes considerades (Mallorca, Menorca, Eivissa-Formentera), d'un món rural ben original i singular en cada un dels casos i (2) com es realitza actualment l'adaptació d'aquests mons rurals a una nova situació radicalment diferent, que deriva de «*l'arrivée brutale*» d'un turisme de masses. Aquest informe vol reduir-se a assenyalar si l'autor ha efectuat els planteigs que poden ser considerats correctes i pertinents, si ha tingut en compte tots aquells elements i factors convenients i, en tercer lloc, si les conclusions aconseguides atenyen una acceptable validesa.

Creiem que cal subratllar, en primer lloc, el considerable esforç realitzat per Jean Bisson per comprendre i arribar a conèixer a fons un món rural que per a ell era nou, ja que fins al començament del seu estudi sobre les illes Balears havia treballat en territoris i amb societats d'altres característiques. L'autor efectua un esforç molt considerable en aquest sentit, tot mantenint contactes amb els geògrafs que hi han treballat, manejant fonts diverses (estadístiques estatals, provincials i locals, arxius municipals, biblioteques públiques i privades; material cartogràfic, fotografies aèries), efectuant treball de camp i contactes i entrevistes amb propietaris rurals, agricultors i tècnics agraris. Creiem que el resultat és ben reeixit, si a més tenim en compte que la seva labor s'efectuava en una àrea geogràfica i cultural en principi aliena i nova per a ell, amb la utilització de dues llengües (català i castellà) que no són la pròpia ni són les parles de les àrees fins llavors per ell estudiades. Les experiències anteriors, però, permeten profitoses comparances.

En principi parteix de l'originalitat de les illes Balears en el seu conjunt, en comparança amb altres regions mediterrànies properes, i immediatament assaja de mostrar

la singularitat de cadascuna de les illes. Les anàlisis en profunditat efectuades posteriorment aniran confirmant d'una manera clara aquesta singularitat.

L'estudi del món rural de cadascuna de les illes fins a definir les característiques que presentava en el primer terç de la centúria i que encara es manté en bona part a mitjan segle, s'efectua a través d'unes anàlisis dels aspectes significatius: la població i el poblament rurals; les estructures agràries; la propietat rural; el medi natural i la formació i el desenvolupament d'un paisatge agrari; les plantes de conreu; la ramaderia. L'anàlisi adquireix encara més profunditat davant uns fets concrets singulars: per exemple, el destacat paper de l'arbre a Mallorca o la sorprenent preponderància del bestiar boví a Menorca.

El turisme de masses presenta una sobtada i considerable importància a partir del quinquenni 1955-1960. Hi ha una encertada definició del tipus de turisme que a partir de llavors predominarà i tot un seguit d'adequades respostes a unes preguntes ben justament formulades: quines conseqüències té sobre el camp de les diverses illes, especialment Mallorca i Eivissa, la «brutal mutació» dels sisè i setè decennis?, es tracta de cercar un nou equilibri o simplement es dona un abandonament del camp?, com s'adapten els sistemes agrícoles?, com queda afectada la població rural?, com es configuren uns «nous» horitzons de treball?

A l'encert i a la riquesa de les qüestions plantejades, Jean Bisson respon amb unes afirmacions precises i ben fonamentades, amb freqüents i nombroses matisacions, en un afany d'acostar-se a unes realitats que sovint no són pas senzilles ni en llur gènesi ni en llur desenvolupament.

La dotzena de pàgines dedicades a una conclusió general mostren de nou planteigs, inicialment i al llarg del treball, ben definits i unes respostes ben cenyides. Com ja succeïa al llarg del treball, al final de la recerca apareix la insistència en la singularitat de cadascuna de les illes en el moment actual, mentre s'accentua la rapidesa del canvi. Ho manifesta clarament quan escriu: «*Trois îles, trois types de campagne en mutation rapide.*» Ja, en aquests moments finals de la tesi, el joc i la dialèctica de les explicacions i els resultats adquireixen unes formulacions ben diverses i encertades.

En el diagnòstic final hom subratlla els aspectes socioeconòmics positius que presenta la situació actual, però també els possibles aspectes negatius. Respecte a aquests últims, enfront de la innegable elevació del nivell i qualitat de vida, poden aparèixer, cara al futur, factors contraris a una sòlida preparació professional i a un veritable i regular desenvolupament laboral i personal. Ho direm amb les seves pròpies paraules: «*Le tourisme, en attirant les jeunes qui, normalment, auraient pu constituer des cadres moyens, n'aurait-il pas fortement freiné tout processus de "capillarité sociale", accentuant malgré les apparences un certain blocage de la société insulaire?*»

Heus aquí una qüestió més aviat sociològica. L'amplitud del camp d'estudi del geògraf permet assenyalar, en aquesta tesi doctoral, certes tendències i certs problemes que més aviat corresponen a ciències socials afins. No ens sembla pas necessari insistir en la riquesa i l'encert de les conclusions majoritàriament geogràfiques que apareixen en la dotzena de folis finals que Jean Bisson anomena «Conclusió general».

L'autor d'aquest informe voldria acabar-lo destacant la qualitat excel·lent d'aquest estudi, ben mereixedor del grau acadèmic de doctor, i que sens dubte constitueix una molt rellevant contribució al coneixement d'un passat tradicional que arriba fins a una època ben propera i d'un present ben complex i dinàmic de les illes Balears. En l'acte públic l'autor d'aquest informe pensa efectuar algunes observacions i plantejar algunes preguntes al doctorand, especialment respecte a l'evolució i el present de les illes d'Eivissa i

Formentera, que són les que, sens dubte, millor coneix, després d'haver-hi efectuat diversos estudis geogràfics des de fa més de vint-i-cinc anys.

Barcelona, abril 1974

Joan Vilà Valentí,
catedràtic i director del Departament de Geografia
de la Universitat de Barcelona, a partir de 1965.
«Docteur d'Université» per la Université de Bordeaux (1954).
«Doctor» per la Universidad Central de Madrid (1956).